

U simboličkoj ravni "kuća" je svuda gde žive Srbi, bez obzira da li tu žive i "drugi", a kako u "kući" može biti samo jedan "domaćin", odriče se mogućnost zajedničkog života jer se emotivan odnos prema "kući" i subjektivizam u njenoj percepciji prenosi i na državu. Kada se sa simbolike pređe na realnost, ovaj tip mišljenja nesređeno stanje u "kući" uvek poredi sa požarom koji podmeću susedski ili podstanarski piromani. Već u Memorandumu SANU 1986. može se naći stav u kojem se situacija u Jugoslaviji ocenjuje na sledeći način: "...kao da je svima stalo da što pre i što dalje pobegnju iz kuće koja se ruši" (Mihajlović, Krestić, 1995). Nešto kasnije, Milan Komnenić na dočeku moštiju kneza Lazara u Valjevu 1988. govori da je ustao "velikomučenik Lazar da vidi kako danas stoje stvari u srpskoj kući. Iz činjenice da je njegovo putovanje skraćeno, te da neće obići krajeve u kojima bi ga imao ko dočekati, valda biva jasno kako je danas i u srpskoj kući" (Komnenić, 1992), a Mihailo Marković iste godine piše da "kad je kuća u plamenu nema vremena za beskraja pregovaranja i usaglašavanja" (Marković, Književne novine, 15.10.1988). Dobrica Ćosić je opet imao viziju koju je opisivao sledećim rečima: "...ja nas vidim u prizoru, iz kuće smo istrčali, i ne svi, tek kad je ona zapaljena. U pustoj avliji počeli smo da se svađamo i tučemo: ko je od nas naljutio komšije da nam zapale kuću" (D. Ćosić, u: Vučelić, 1992). Sve ovo je međutim, sasvim neoriginalno jer je Slobodan Drašković još 1947. beležio: "...kad nekome gori kuća, on ima da je gasi, a ne da sanjari kako će sa usreći ceo svet. Naročito ne, kad su požar velikim delom izazvali drugi". Ljutito je zaključivao da je bilo "dovoljno dvadeset godina da kao poslednji kockari kuću raskućimo, prag razvalimo i ognjište ugasimo" (Drašković, 1947).

Vladeta Jerotić se 90-ih pita da li će srpski narod "svojim neistrošenim vitalnim snagama biti u stanju da iznova podigne svoju veoma oštećenu i napuklu kuću" (Jerotić, 1995: 39), a Atanasije Jevtić, tvrdeći da dejtonska rešenja nisu nikakva rešenja, kaže da "takvim licemerima bi bilo bolje da idu i da gledaju svoja posla. Da su nas ostavili na miru, mi bismo se još pre dva veka oslobodili i sredili svoju kuću" (Jevtić, 1996: 76). I psihijatar Jovan Marić tvrdi da je srpski narod "nesklon promenama u svojoj kući, ali je srpman da je napusti i da je ostavi onakvu kakva jeste, dakle, ne dira je jer poštuje starinu" (Marić, 1997).

Popularno poređenje države sa "kućom" dopunjeno je u iskustvu zajedničke države raznorodnih "polova" i poređenjem sa propalim "brakom", sa razorenom emotivnom zajednicom, a kao rezultat potrebe da se pokaže priroda "nacionalnog bića", njegova nesebičnost, slepilo u ljubavi, isključivo osećajnost, nasuprot drugom "polu" u zajednici, koji su uvek vodili samo hladni interesi, proračunatost, iskorišćavanje i na kraju mržnja i ubistvo. Mihailo Marković je naročito voleo ovo poređenje pa je navodio da je stvaranje Jugoslavije "ličilo na brak u koji su jedni ušli iz ljubavi, a drugi iz interesa", ali kako se osećanjima ne može naređivati, smatrao je da "o uslovima zajedničkog života bez obastrane ljubavi, mora se racionalno razmisliti" (Marković, Književne novine, 15.12.1987). Sličan stav prisutan je i kod Marka Mladenovića. On smatra da je Jugoslavija "postala ozbiljan bolesnik zbog nedostatka ljubavi", odnosno zato što "nije svima bila podjednako na srcu. Neko je u nju stupao iz ljubavi, neko iz nužde, a neko iz čistog računa" pa kako "ljubav bez uzvraćanja preskupo košta", morala je da pretrpi poraz. "Oni koji su stupili u brak sa mentalnom rezervacijom, iz nužde i u brak iz računa, ispostavljali su za svoju vernost 'debele' račune" sve dok se "zaljubljeni naivac" nije osvestio i sada on počeo da ispostavlja svoje račune". Tako je, po Mladenoviću jugoslovenski "brak" dospao u ozbiljnu krizu "zbog nepodnošljivosti zajedničkog života", pa se dogodilo ono "što često u životu biva: krivac je pred sudom istorije počeo da optužuje nevinog, da ga blati, vređa, ponižava i kleveće" (Mladenović, 1989). Nešto kasnije, kada se Jugoslavija već raspala, filozof Jovan Babić je dao svoj doprinos ovoj metafori. On je navodio primer muškarca sa dijagnozom HIV-pozitivnog koji ima dvoje dece i koja bi ukoliko bi i žena bila zaražena i umrla, ostala siročići. Muškarac odbija da se dijagnoza saopšti ženi, pa se posle njegove smrti i kod nje utvrđuje HIV-pozitivnost. Ona optužuje lekara što je "dopustio da je muž zarazi i zapravo ubije". Babić dalje objašnjava svoju metaforu: "...uzmimo da muž iz našeg primera, čovek koji očito energično i efikasno ide za svojom slobodom i svojim pravom, predstavlja Hrvate, da žena predstavlja Srbe, a da lekar predstavlja tzv. svetsku zajednicu"... (Babić, 1995). Nastavak priče nema nikakvog značaja za ovu temu, jer tužan kraj, zločinac i žrtva su sasvim jasno obeleženi uz svu pseudoetičku distancu.

Država kao "brak" dva različita principa bila je prisutna metafora i u delima starih autora. Još je jugoslovenski orijentisani intelektualac Dvorniković, iako je analizirao "karakterologiju Jugoslovena" pravio razliku između srpskog i hrvatskog "principa", samo za razliku od savremenog Babića, Srbi su u tom "braku" bili muškarac a Hrvati žena. Deleći sve Slovene na "meke" i "tvrde" u prve je ubrajao (što je za ovaj primer značajno) Hrvate i Slovake, a u druge Srbe i Čehe. Po njemu su "meki" Sloveni pasivni, "tvrđi" su borbeniji i državotvorniji. Dvorniković je uzimao muški princip kao aktivni, ženski kao pasivni supstrat pa je zaključivao, "izdvojeno, ali ne i odvojeno; kao skelet i muskulatura u organizmu", "tvrđi" izvršavaju svoju istorijsku funkciju prema "mekima", "stvara se organizam i dobiva kičmu", odnosno "srpsko je pleme izvelo što je mekše hrvatsko i slovensko osećalo. Musculinum našao je svoj femininum, i obrnuto; celina je satavljena. Posle ljubavi i uzdisanja došao je i brak – a onda za kratko vreme, kao u svakom braku – bračne scene i zadržice. Ženska se strana buni, i u Čehoslovaka i u nas" (Dvorniković, 1930). Da ovakva poređenja nisu proizvod nekakvih "karakternih" osobina nacija ili "plemena", već dnevno-političkih okolnosti i potreba trenutka u kojima su iznošena, svedoče zaključivanja i predviđanja autora koja su uvek primerena neposrednoj političkoj potrebi. I dok kod Babića 1995. priča o "braku" Srba i Hrvata ima tužan kraj (kao i Jugoslavija), dotle kod Dvornikovića 1930. ima još optimizma kada predviđa da će "kriza proći".

O državi kao "kući" pisalo se mnogo i u 19. veku. Nikola Pašić je verovao da se "srce Srbinovo raduje" što će u bliskoj budućnosti "brat otrgnuti prići bratu u zagrljaj – i pomoći mu da zajedno podigne srpsko-hrvatsku kuću", ali je svestan da će Hrvatima biti teško da "lome sa prošlošću" i da priđu "nekađanjim starim osnovima, nekađanjom starom svojom kućom" (Pašić, 1880-ih). Ljubomir Jovanović je smatrao da je svaki čovek sin svoga naroda "i svak samo kao deo opšte narodne zajednice ima svoj deo prava na opštu narodnu kuću – otadžbinu" (Jovanović, 1910-ih), dok je Velmar Janković